

NAMUS CİNAYETLERİ: İkibinli Yıllara Dair Rakamları ve Değişimleri Yorumlamak¹

Erdal Gezik

İstanbul'da 2005 başlarında işlenen bir cinayetin mahkemesinin yapıldığı adliye binasının önünde, zanlı yakınlarını soru yağmuruna tutan gazetecilere verilen tek cevap şuydu: “Her şey ortada, ne sorup duruyorsunuz!”

Şubat ayının başlarında Sefaköy’de bir dairede başlarına sıkılmış birer kurşunla öldürülmüş yirmili yaşlarda bir genç çift bulundu. Cinayetin çözümü zor olmadı. Bir gazetede çiftin ölümle sonlanan yaşamları toplam yedi cümleyle aktarılmaktaydı:

Birbirlerini seven S. ile E. (kadın), genç kızın ailesinin evlenmelerine karşı çıkması üzerine 6 ay önce Urfa’dan İstanbul’a kaçtı. Dört ay önce resmi nikahla genç çift Sefaköy’deki eve taşındı. Nikah sonrası ailesinin affettiği haberini alan E.’nin “Bunlar ‘sizi affettik’ diyor ama bir gün bizi bulu vururlar” dediği belirtildi. S.’nin yakınları, E.’nin ailesinin önce büyük oğullarını töreyi uygulamak üzere görevlendirdiğini iddia etti. E.’nin ağabeyi dört ay önce çiftin yerini tespit etti. Ancak gençlerin mutluluğunu görünce, aile meclisinin kararını uygulamadı ve Urfa’ya dönünce intihar etti. Aile bu kez diğer kardeşi töre cinayeti için ikna etti.²

Yedi cümleyle iki kişinin ölümü, cinayeti işleyen (işletenler) ve bir intihar aktarılmıştı. Ayrıca tüm bunlara neden olan motif de fazla detaya girilmeden açıklanmıştı: töreyi uygulamak. Zanlının akrabalarının da ifade ettiği gibi, her şey ortaydı.

Töre’yi sayabilmek

Sefaköy’deki cinayet Türkiye’de nadir karşılaşılan bir cinayet türü değildir. Töre veya namus cinayetleri olarak adlandırılan bu tür şiddet olaylarıyla ilgili haberlerle ortalama iki-üç günde bir karşılaşılrken, bazen bu sayı günlük olarak bile iki-üç bulabilir. Genelde gazetelerde, tıpkı genelde bu örnekte olduğu gibi, kısa haberler olarak verilirler. Çoğu kez olay mahalline veya kurbanlara ait birer fotoğraf habere eşlik eder. Birinde, evinde bıçaklanmış halde bulunan bir kadının; diğerinde, kızını rahatsız eden kişiyi kurşun yağmuruna tutan babanın; bir başkasında ise tecavüze uğrayan on

üç yaşında bir kız çocuğunun babası tarafından nasıl boğulup ormana gömüldüğünü okursunuz. Sıkça karşılaştığı için bir süre sonra bu haberler dikkatinizi çekmeyebilir. Ne kadar sorunlu da olsa bu haberler namus cinayetleri hakkında bir fikir edinmek için önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Elbette gazete sayfalarına yansıyan kısa bilgilerle böylesi ağır bir sorun hakkında sağlıklı tespitler yapmanın mümkün olup olmadığı tartışılabilir. Yine de onlar, sistematize bilginin sınırlı olduğu bir alan olan namus cinayetleri veya kadına yönelik şiddetin seyri hakkında temel bir takım analizler yapmak için başlangıç verisi olarak alınabilir.³ Bu makalede de gazetelere yansımış cinayet haberlerinden çıkararak, 2005, 2011 ve 2015 yıllarının kimi dönemlerinde kadına yönelik şiddetin karşılaştırılması yapılacaktır.

Son yıllarda namus cinayetleriyle ilgili iki yönlü bir algı gelişmiştir. Bunlardan ilki, bu cinayetlerin hız kesmeden arttığı -sıkça “yüzde 1400” gibi bir rakamla ifade edilmektedir- yönündedir.⁴ İkincisi ise, bu artış ile dönem boyunca iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) politikalarıyla kurulan ilişkidir.⁵ Her iki algının hangi verilere dayandığı, Ankara'da yürürlüğe konulan siyaset ile Adana'da işlenen cinayet arasında ne tür bir ilişki olabileceği, ilgiye ve bir o kadar irdelenmeye değerdir. Fakat, namus ve şiddet ikilemini bu açıdan değerlendirmeye başlamadan önce, genel kabul gören sayıları bir daha gözden geçirmekte fayda var.

Tablo 1'de farklı kaynaklardan alınmış ve konu hakkında sürdürülen tartışmalarda sıkça karşılaşılan rakamlar birarada sunulmaktadır. Bunlardan ilki, Birleşmiş Milletler'in (BM) Türk resmi kurumlara dayanarak aktardığı verileri içermektedir.⁶ BM verilerinden sonra sırasıyla, Adalet Bakanlığı (AB), T.C Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (BİH), Aile ve Sosyal Bakanlığı (AS) ve bir sivil girişim olan BiaNet'in (BN)⁷ websitesinden alınmış rakamlar aktarılmıştır. Bunlar, BM verilerinden daha sınırlı bir dönemi kapsamaktadır. İnsan Hakları Başkanlığı tarafından aktarılan rakamların 81 ilin insan hakları kurullarından geldiği belirtilmektedir.⁸ Adalet Bakanlığı verileri, yürütülen cinayet davalarından çıkarak kayda geçmiş ölen kadın sayısını esas almaktadır. Aile ve Sosyal Bakanlığı verileri ise, aile içi şiddet sonucu ölen kadınların sayısını göstermektedir. Bunlara karşın BiaNet tarafından son yıllara dair derlenen rakamlar, günlük gazete taramaları sonucu elde edilmiştir.

Tablo1: Farklı Kaynaklara Göre Türkiye'de Kadın Cinayetleri (2000-2015)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BM	810 =100	1313 =162	1399 =172	1315 =162	1368 =169	1281 =158	1202 =148	817 =101	802 =99	1051 =130	1010 =125	1083 =134	1015 =125	1038 =128		
AB			66 =100	83 =126	164 =248	317 =480	663 =1045	1011 =1532	806 =1221	953 =1444						
BİH				159 =100	204 =128	201 =126	233 =147	231 =145								
AS										171 =100	177 =104	163 =95	125 =73			
BN											217 =100	257 =118	165 =76	214 =99	281 =129	278 =128

Tablo 1'de görüldüğü gibi BM verileri dışında diğer kaynaklar kısa dönemleri kapsıyor. Bu yüzden karşılaştırma, farklı kaynaklar arasında ancak kesişen dönemler için yapılabilir. Diğer yandan bu rakamlar oluşturulurken hangi kıstasların esas alındığı açık olmadığından, onlar arasında görülen farklılıkların nedeni hakkında fikir yürütmek sorunludur. Örneğin, 2002 yılı esas alındığında, BM verilerine göre toplam 1399 kadın öldürülmüştür. Adalet Bakanlığı ise 66 ölümden söz etmektedir. İki kaynak arasındaki ara fark, bir ihtimal yaşanan vakaların ancak çok küçük bir orantısının mahkemeye intikal ettiğine -eğer veriler gerçekten de o yıl gerçekleşmiş olayları içeriyorsa- işaret etmektedir. 2007 yılında ise durum tersine dönüyor. Bu sefer BM verileri 817 vakadan bahsederken,

AB ise çok daha fazla bir rakam vermektedir. Rakamlara dair benzer sorular, 2009 yılı için üç farklı kaynak (BM, AB, AS) açısından irdelendiğinde de yöneltilebilir.⁹

Tekil yıllar bazında karşılaştırmalarda varolan sorunlar bir kenara, bu kaynakların aktardığı dönem içi değişimin boyutu ve yönü de ciddi farklılıklar göstermektedir. Başlangıç ve bitiş tarihi esas alındığında BM verilerine göre ölümler, 2004 yılında 0.69'luk artış ile tavan yaparken, 2013 yılı ile karşılaştırıldığında ise 0.28'lik bir artışı göstermektedir. Eğer BM rakamlarında 2002'yi baz alırsak -yani Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara geldiği yıl- 1399 olan ölüm sayısı 2013 yılında 0.26'lık düşüş göstererek, 1038 olmuştur. Buna karşın, Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre, 2002 yılından 2009 yılına kadar 14 misli (yüzde 1400) bir artışa tanıklık etmekteyiz. Başbakanlık verilerine göre ise bu artış yüzde 45 ile sınırlıdır. Yine 2009-2012 yılları BM ve AS verileri karşılaştırıldığında da değişimin boyutları önemli farklılık içeriyor. BM verilerinde düşüş 5 puanlık iken, AS verilerinde 27 puanı gösteriyor. Yalnız AS ve BN verilerinde 2010-2012 için yakın bir düşüş eğilimi sözkonusudur.

Bu veriler, yalnızca kimi genel tespitler yapmamızı olanaklı kılmaktadır. 2000-2015 açısından bakıldığında tek düzeli bir değişimden bahsedilemez. Dönem içerisinde, AS verileri dışında, diğer kaynaklar ciddi bir dalgalanma göstermektedir. AS verilerinde ise aşağıya dönük bir eğilim söz konusudur. Adalet Bakanlığı verileri, güvenilir bir kaynak olarak, çok ciddi bir artışa işaret etmektedir; fakat burada ilk yıllar için verilen rakamların düşüklüğü sorunlu görünmektedir. BİH verileri de düzenli bir artışı aktarıırken, orantı AB rakamlarından çok düşüktür. BM verileri esas alındığında 2007 yılına kadar bir artış söz konusu iken, 2009 yılından sonra kadına yönelik şiddet, 1000-1100 ölüm ile sabit sayılabilecek bir seyir izlemektedir. Benzer bir durumu BN verileri de göstermektedir. Burada da gazete haberleri, 2010 sonrası için yılda 200-300 arası bir kurban sayısı göstermektedir.

İkibinli yıllarla ilgili bu verilere dayanarak sürekli bir artıştan söz etmek mümkün olmasa da, Tablo 1'deki veriler Tablo 2'de aktarılanlarla karşılaştırıldığında önemli bir sonuç çıkartılabilir. Tablo 2 Eurostat kaynaklarından alınmış ve Türkiye'de 2002-12 arası işlenen cinayet rakamlarını kapsamaktadır.¹⁰ Cinsiyet ayrımı yapılmadan verilmiş toplam rakamlar, 2002 ile 2012 arası yüzde elliden fazla bir düşüş göstermektedir. Bu rakamları BM kadın cinayetleri verileri ile karşılaştırdığımızda, kadın kurbanların oranısının toplam cinayetler içinde arttığına tanıklık etmekteyiz. Bu orantı, 2002 yılında % 26 (1399/5394) iken 2012 yılında %42'ye (1015/2486) ulaşmıştır. Dolayısıyla, ikibinli yıllarda, toplam cinayet sayılarında yaşanan düşüş, kadınlara karşı işlenen öldürme olaylarında gözlenmemektedir.

Tablo 2: Eurostat (ES) Verilerine Göre Türkiye'de İşlenen Cinayetler (2002-2012)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ES			5394 =100	5062 =94	4829 =89	4879 =90	4663 =86	3090 =57	2773 =51	2690 =50	2343 =43	2354 =44	2486 =46			

Bu sayılara dahil edilmemiş önemli bir kategori daha vardır. Namus adı altında işlenen cinayetlerin kurbanlarının her zaman kadınlar olmadığını bilmekteyiz. Dolayısıyla, bu şiddet türüne yalnız kadın ölümleri uzantısında bakmak da eksik olacaktır. Bu eksikliğin üstesinden gelmek için genel rakamlardan çıkarak analiz yapmak yeterli değildir. Bilmek gerekir ki, namus cinayetlerinin tanımı ve cinayetlerinin analizi ancak cinayet vakaları hakkında detaylı bilgiler dahil edildiğinde yapılabilir. Bunu gerçekleştirebilmek için de bu cinayetler hakkında daha fazla bilgi içeren gazete haberlerine başvurmamız gerekmektedir.

Kadın cinayetleri: kurban kim?

Bu bölüme dayanak oluşturan bilgiler, 2005, 2011 ve 2015 yıllarına ait farklı gazeteler ve haber sitelerinden gelmektedir. Her yıl için belirli bir dönem gazete takibiyle ulaşılan 32 cinayet esas

alınmıştır. Bu cinayetler, 2005 yılı için şubat-mayıs¹¹, 2011 yılı için mayıs-haziran¹² ve 2015 için haziran-temmuz¹³ dönemlerinde işlenmiştir. Dönemlerin tercihinde her hangi bir neden yoktur.

Haber siteleri, kadınlara yönelik cinayet vakaları esas olarak taranmıştır. Bundan dolayı dönem içerisinde işlenen namus ve şeref olgularıyla alakalı kimi erkek cinayetleri gözden kaçmış olabilir. Dolayısıyla, Tablo 3'te verilen erkek ölümlerine dair rakamlar dönem içinde gerçekleşen tüm cinayetleri kapsamayabilir. Genel olarak bu tür cinayetlerde erkek kurban oranısının kadın kurban oranısından fazla olduğu belirtilir.¹⁴ Eksikliklere rağmen, esas alınan yıllara dair haberlerden derlenen sınırlı sayıda cinayet bile, namus cinayetlerin altbaşlıkları hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Tablo 3: 2015, 2011, 2005 yıllarında işlenen kimi namus cinayetlerinde mağdur-zanlı sayısı (parantez içerisinde yüzde oranları verilmiştir)

	2005	2011	2015
Ölüm	31	38	39
Kadın	16 (52)	18 (47)	21 (54)
Erkek	14 (45)	20 (53)	17 (44)
Bebek	1 (3)	0	1 (2)
Yaralı			
Kadın	5	4	2
Erkek	8	4	1
Zanlı	32	32	32
Kadın	3 (9)	4 (13)	7 (22)
Erkek	29 (91)	28 (87)	25 (78)
İntihar	0	4	3
Kadın		0	0
Erkek		4	3

Üç farklı dönem için ölü ve yaralıların toplam sayısı esas alındığında ciddi bir değişim söz konusu değildir. Fakat ölü ve yaralıları ayrı ele alındığında 2005 yılında yaralı sayısının fazlalığı, 2015 yılında ise ölü sayısındaki artış dikkatleri çekmektedir. 2005 yılındaki yaralıların sayısının yüksekliğine, daha çok olay anında seken kurşunlar veya tesadüfi olarak olay mahalinde bulunanların hedef olması sebep olmuştur. 2015 yılında ölümlerdeki artış, toplu cinayetlerden kaynaklanmıştır. “Cinnet” haliyle erkekler tarafından işlenen kimi cinayetlerde yalnız eş veya sevgili değil, aile fertleri de hedef seçilmiştir.

Tablo 3'te 2015'e dair altı çizilmesi gereken iki veri vardır. İlki, önemli bir artış gösteren kadın zanlı sayısıdır. Bu, onurlarını korumak için eş veya sevgili cinayeti işleyen kadınları içermektedir. İkinci dikkat çeken veri, intihar eden erkeklerle ilgilidir. Sevgilileri veya eşlerini öldürdükten sonra intihar eden erkeklerden oluşan bu rakam, 2005 yılıyla karşılaştırıldığında oldukça dikkat çekicidir. Her iki veri, geleneksel şeref ve namus konsepti ile açıklanmayacak bir gelişmedir. Namus ahlakı kadından pasif bir tutum bekler, korunma veya onun adına öldürme işini ancak sorumluluğu altında olduğu erkekler yapar. Bunun tersi olduğu durumu yansıtmaması açısından 2015 yılına ait şu örnek ilginçtir:

İstanbul Beyoğlu'nda kendisine tecavüz etmeye çalışan adamı yumrukla yere seren, salça kavanozuyla kafasına vurup boğazını sıkarak öldüren 6 çocuk annesi N. U. (44) için 18 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı...N. U., 31 Aralık 2014 günü saat 16.00'da yılbaşını birlikte kutlamak için E. A.'ın (58) Beyoğlu'ndaki evine gitti. Eve A.'ın 4 arkadaşı da geldi... 6 çocuk annesi N. U. savunmasında, boşandığını ve 5 aylık hamile olduğunu söyledi. 31

Aralık'ın doğum günü olduğunu anlatan U. "Yılbaşında, hamileyken bana tecavüz etmeye kalktı. Ben de namusumu korumak için hareket ettim. Olayın meşru müdafaa sınırları kapsamında olduğunu düşünüyorum. Ben daha önce çok adam dövdüm. Ama ilk defa cinayet işledim. Boğazımı sıktım. Kafası göğsüme düştü. 10 dakika kalbini dinledim ve öldüğünü anladım. Psikolojim çok bozuldu. Tahliyemi isterim, çok pişmanım" dedi.¹⁵

Diğer yandan erkek intiharları da geleneksel yaklaşımla örtüşmez; çünkü, buna göre, namusu için öldüren erkek, yaşamına kişisel ve sosyal bir onur duygusuyla devam etmelidir. Aşağıdaki örnek ise, keza 2015 yılından, bunun geleneksel köy ortamlarında bile aldığı karmaşık hali göstermektedir:

Olay, Afyonkarahisar'a bağlı Çavdarlı köyünde meydana geldi. İddialara göre, işsiz ve psikolojik sorunları olan İ.A. (28), sabah saatlerinde henüz belirlenmeyen bir nedenden dolayı eşi H. A.'la (26) tartışmaya başladı. Tartışmanın büyümesi üzerine cinnet getiren İ. A., biri 2, diğeri 6 yaşındaki iki çocuğunun gözleri önünde av tüfeğiyle eşine ateş etti. İ. A. daha sonra tüfeği başına dayayarak intihar etti. Silah sesleri üzerine A. çiftinin yaşadığı eve giden köylüler, korkunç manzarayla karşılaştı. Çevre sakinlerinin haber vermesi üzerine olay yerine çok sayıda Jandarma ve 112 Acil Servis ekibi sevk edilirken, ekipler yapılan ilk incelemede H. ve İ. A.'ın öldüğünü tespit ettiler. Genç çiftin cenazesi, savcılık incelemesinin ardından otopsi yapılmak üzere Afyonkarahisar Devlet Hastanesi morguna götürüldü...Köylüler, genç çiftin 7 yıllık evli olduğunu ve uzun süredir geçimsizlik yaşadıklarını iddia etti. H. A.'ın kocasından ayrılmak istediği ve aralarında çıkan tartışmadan dolayı sürekli köye yakın Sülümenli Beldesi'ndeki baba evine gittiği, ancak aile büyüklerinin araya girmesiyle eşiyle barıştığı ve evine döndüğü öğrenildi.¹⁶

2005 ile 2015 yılları karşılaştırıldığında dikkat çeken değişimler bu iki veri ile sınırlı değildir. Tablo 4'te zanlı ile kurban arasındaki ilişki dereceleri verilmiştir. İlk kategori cinayetin genel sosyal bağını göstermektedir. Evlilik dahilindeki vakalarda (burda evlilik süreci içinde karşılaşılan ayrılma teşebbüsü, evli olup da evi terk etmiş ve boşanmış olma gibi durumlar dahil edilmiştir) kısmi gerileme sözkonusuyken, evlilik öncesi ilişkilerde (ağırlıklı olarak sevgili türü) ciddi bir artış vardır. Bu değişim daha bariz bir şekilde zanlı-mağdur ilişkisinde de görülmektedir. 2005 yılında 32 cinayetten 3'ü sevgili tarafından işlenmişken, bu sayı 2015 yılında 9'a çıkmıştır.¹⁷

Tablo 4: Zanlı-Mağdur ilişkisi

	2005	2011	2015
İlişki Derecesi			
Evlilik	19	15	17
Evlilik Dışı	10	17	15
Zanlı-Kurban İlişkisi			
Eş	8	15	17
Sevgili	3	9	9
Kız Babası	6	2	2
Erkek Kardeş	4	2	0
Akraba (kız)	3	1	1
Anne	1	0	2
Oğul	2	0	0
Kayınpeder	2	0	0
Kayınbirader	2	0	1
Nişanlı	1	0	0
Yabancı	0	3	0
Evlilik Durumu			
Şüphe/Aldatma (Geçimsizlik)	11	10	7
Zina	1	2	2
Ayrılmış	2	2	1
Boşanmış	1	0	7
Nişanlı	1	1	0
Kaçıp Evlenme	1	0	0
Berdel	2	0	0

Tablo 4 verileri önemli bir dönüşümü daha göstermektedir. 2005 yılında evlilik dahilinde veya dışındaki cinayetleri işleyenler içinde baba, erkek kardeş ve akrabalar ciddi bir sayıya (32 cinayetten 17'si) sahipken -ki bu geleneksel namus cinayetlerinin önemli bir özelliğidir, bu sayı 2015 yılında bu 4'e düşmüştür. 2015 yılında evlilik içinde işlenen cinayetlerde kadın çoğu kez doğrudan eşinin kurbanı olmuştur.¹⁸

2015 yılına ait verilerde daha fazla boşanmış kadınların eski eşleri tarafından öldürüldükleri görülmektedir. Buna karşın, 2005 ile karşılaştırıldığında aynı evin paylaşıldığı ortamlarda işlenen cinayet oranısında düşüş olmuştur. Her iki veri birbirini desteklemektedir. 2015 yılında evlilikleri farklı şekillerde sorunlu süren, boşanmış, boşanma aşamasında olan veya eşlerini terk edip ailelerine sığınan kadınların (eski) eşleri tarafından öldürüldüklerine daha fazla tanıklık edilmektedir.¹⁹ Bu tür durumlar kimi zaman toplu cinayete dönüşmektedir:

Olay, Karaman'ın Ermenek İlçesi Keşillik Mahallesi'nde dün akşam saat 19.00 sıralarında meydana geldi. İşsiz olduğu belirtilen 26 yaşındaki H. N., 3 yıl önce kaçırdığı 20 yaşındaki Ş. Ş ile son zamanlarda şiddetli geçimsizlik nedeniyle 15 gün önce boşandı. Mahkeme boşanma davasında karar verdi, çift boşanırken 2 yaşındaki çocuğun velayeti annesine verildi. Ş. Ş. oğlu ile birlikte babası M. Ş.'in evine yerleşti. Çocuğunun kendisine verilmesini ve velayetinin de kendisine verilmesini isteyen H. N., boşandığı eşiyile konuşmak üzere eşinin kaldığı kayınpederinin evine gitti. Otomobille evin önüne giden ve bir süre bekleyen

cinayet zanlısı H. N., pazardan dönen Kayınvalidesi A. Ş. (43) ile eşinin dayısının oğlu H. A.'yı (24) görünce yanlarına gidip konuşmak istedi. Kayınpederinin evinin bahçesinde konuştukları sırada oğlunun kendisine verilmesini isteyen N., olumsuz yanıt alınca tartışmaya başladı. N., av tüfeğiyle kayınvalidesi ve eşinin dayısının oğluna ateş açtı. Kayınvalidesi A. Ş. ve H. A.'ı vuran N., baldızlarının ve eşinin seslenmesi üzerine eve yöneldi. Eşi Ş. Ş., baldızları 12 yaşındaki Ş. ve 13 yaşındaki Ş. Ş. içeri kaçarak üzerlerine kapıyı kilitledi. Pencerenin camını kırarak içeriye giren cani, eşi ve 2 baldızının kendilerini kilitlediği odayı tekmeyle açtı. Odaya giren N., elindeki tüfekle eşi, baldızları 12 yaşındaki Ş. ve 13 yaşındaki Ş.'i de vurarak katletti. Cinayetleri işleyen N., 2 yaşındaki oğlu M.'yi orada bırakıp kaçtı.²⁰

Boşanma girişimlerinin işlenen cinayetlerdeki artışa vesile olması, dolaylı olarak başka bir veriye de dikkat etmemizi gerektirmektedir. Türkiye'de boşanma oranları 2000'li yıllarda düzenli bir şekilde artış göstermiştir. 2002 yılında 95.323 çift boşanmışken, bu, 2015 yılında %37 artarak 130.913 sayısına ulaşmıştır.²¹ Yanısıra en fazla boşanmanın yaşandığı bölgeler olarak Ege, Marmara ve Akdeniz gibi yerlerin olması da önemli bir veridir. Çünkü bu, Tablo 5'te cinayetlerin işlendiği bölge ve şehirler hakkında aktarılan verilerle örtüşmektedir.

Tablo 5 üç konuda tamamlayıcı bilgi sunmaktadır. İlki, cinayetlerin işlendiği yerleşim birimleri hakkındadır. Burada iki şey dikkati çekmektedir: 2005 yılında cinayetlerin yüzde 72'si şehirlerde gerçekleşirken, bu sayı 2015 yılında yüzde 56'ya düşmüştür. Buna karşın, 2005 yılında cinayetlerin yalnız 2 tanesi köylerde işlenirken, bu 2015 yılında 6'ya (yüzde 19) çıkmıştır. Yine bölgeler bazında bakıldığında, 2005 ile 2015 arası, özellikle Ege, Marmara, Akdeniz ve İç Anadolu açısından değişimler gözlemlenmektedir. Bu bölgeler aynı zamanda Türkiye içinde en fazla iç göç alan yerler olduğu için, bu veri, kişilerin kökeni hakkında bir şey söylemeyebilir. Bu yüzden, son kategoride cinayetlerin işlendiği şehirler ve ilçeler hakkındaki bilgiler önemlidir. 2005 yılında cinayetler daha çok geleneksel namus cinayetlerinin sıkça işlendiği ve buralardan göç alan şehirlerde yoğunlaşırken,²² 2015 yılında cinayet haberleri, geleneksel namus cinayetlerinin işlenmediği çok farklı ilçeler ve köylerden gelmektedir.

Tablo 5: Cinayetin işlendiği yerler (parantez içerisinde yüzde oranları verilmiştir)

	2005	2011	2015
Suç Mahali			
Şehir	23 (72)	19 (60)	18 (56)
İlçe	7 (22)	11 (34)	8 (25)
Köy	2 (6)	2 (6)	6 (19)
Bölge			
Marmara	6	6	3
Ege	3	9	10
İç	5	5	8
Akdeniz	8	5	4
Batı Karad.	0	2	1
Doğu Karad.	3	2	2
Doğu Anad.	3	2	2
Güneydoğu	4	1	2
Şehir	Adana (7), İstanbul (4), Samsun (3), Diyarbakır (2), İzmir (2), Elazığ (Maden, Merkez), Urfa (Akçakale, Merkez), Eskişehir, Balıkesir, Adapazarı, Konya, Sivas, Aksaray, Antalya, Trabzon, Yalova, Malatya (Doğanşehir).	Bartın, Balıkesir (Burhaniye), Elazığ (Kovancılar), Konya (Selçuklu, Merkez), Kırıkkale, Manisa, İstanbul, Kırklareli, İzmir, Osmaniye, Tekirdağ (Çerkezköy), Kayseri, Balıkesir, Sivas, Muğla (Dalaman, Milas), Adana, Denizli, Hatay, Erzurum, Samsun, Mersin (Tarsus), Bursa (Osmangazi), Giresun (Görele, Espiye), Batman.	Bodrum, Tire, Ereğli, Malatya, Niğde, Turgutlu, Kargı (Çorum), İzmir (3), Nizip, Ortaca (Muğla), Antep, Konya, Adana (3), İstanbul, Karaman, Kale (Denizli), Tokat, Diyarbakır, Bilecik, Ortaköy (Aksaray), Tekirdağ, Ödemir (İzmir), Afyon, Kayseri, Eskişehir, Ankara, Antalya, Giresun.

Bu bağlamda, gazete haberlerinde zanlılar veya kurbanların kökenleri hakkında verilen bilgilere bakmak gerekmektedir. 2005 yılı için zanlıların kökenleri hakkında verilen bilgiler şöyle bir dağılım göstermektedir: Doğu ve Güneydoğu (10), İç Anadolu (4), Doğu Karadeniz (3), Marmara (3), Ege (1). 2011 yılı için gazete haberleri 3 kişinin Doğu ve Güneydoğu'lu olduğunu belirtiyor. 2015 yılında ise 32 cinayetten yalnız 4 kişinin Doğu veya Güneydoğulu olduğu açık.²³ Bunlardan İzmir Konak'da işlenen bir cinayette, kızın babası tarafından vurulan kişinin Ağrılı olduğu bilgisi de verilmektedir. Cinayetlerin işlendiği bölgelerin, gerçekte lokal bağlantılı olduğuna dair tasdik edici veri, köylerde işlenen cinayetlerden gelmektedir. 2005 yılında köylerde işlenen iki cinayetten birisinde, Urfa'da istenmeyen bir berdel evliliği yüzünden kız ve erkek, kızın

ailesi tarafından öldürülürken; ikincisinde de, yine Urfa'nın bir köyünde, başka erkeklerle yakın ilişkilerinden dolayı kendi kardeşleri tarafından öldürülmüş bir evli kadın sözkonusudur. 2015 yılında köylerde işlenen cinayetler ise daha çeşitlidir. Toplam 6 cinayet şu şehir ve ilçelere bağlı köylerde işlenmiştir: Aksaray, Niksar, Afyon, Giresun, Çorum ve Nizip. Bu cinayetlerden ikisinde, boşanma girişiminde bulunan kadınların kocaları tarafından vurulması; ikisinde eşler arası tartışma sonrası kadınların kocaları tarafından öldürülmesi bilgisi verilmektedir; ikisinde ise zina ilişkisi (birinde kadın, diğerinde erkek) söz konusudur.

Yaşanan dönüşümü yansıtan başka bir veri, gazete haberlerinde “namus” kavramının kullanılmasıyla ilgilidir. 2005 yılı için esas alınan cinayet haberlerinden 8 tanesinde “namus” kavramına atıf yapılmıştır. Bu cinayetlerin çoğunda zanlıların kendileri bu kavramla yaptıklarını savunmuşlardır. Cinayetlerden biri kadın, diğerleri ise erkek kardeş, baba, oğul (anne cinayeti) ve bir de sevgili tarafından işlenmiştir. 2011 yılında verilen haberlerden yalnız birinde “namus”a atıf yapılmıştır. Burda “namus bekçisi” olarak adlandırılan bir park bekçisi, çalıştığı mekanda bir sevgili çiftiyle girdiği tartışma sonucu erkek çocuğu bıçaklayarak öldürmüştür. 2015 yılında ise iki cinayet haberinde “namus” kavramı geçmektedir. Birinde, eşiyle sevgili ilişkisi yaşamakla suçlanan bir erkek, kadının kocası tarafından “namus temizlemek” için vurulmuş, diğerinde ise bir kadın kendisine sarkıntılık yapmakla suçladığı adamı “namusunu kurtarmak” için darbeleyerek öldürmüştür. Cinayetlerin birkaçı dışında sosyal çevrenin dahil olduğuna işaret eden veri yok; veya işlendikten sonra da namus cinayetlerinde gördüğümüz sosyal destek haberlere geçmemiştir.

Yazı boyunca her ne kadar ağırlıklı olarak 2005 ile 2015 arası karşılaştırma yapılmış olsa da, tespit edilen genel değişim 2011 yılı içinde geçerlidir. Genel olarak 2005 ile 2015 arasında görülen değişimler, 2011 yılı verileriyle desteklenmektedir. 2011 verileri, birçok açıdan 2015 ile uyuşmakta ve değişimin sinyalleri o dönemden geldiğini gösterdiği için ayrıca ele alınmamıştır.

Toparlayacak olursak, buraya kadar işlenen cinayetlerin analizi kimi sınınamaya açık tespitler yapmamızı olanaklı kılmaktadır.

- 1) 2005 yılı ile karşılaştırıldığında 2015'de ölüm sayısında artış sözkonusudur, fakat bu artış geleneksel namus cinayetlerinden kaynaklanmamaktadır.
- 2) 2005 ile karşılaştırıldığında 2015'de bizzat eş ve sevgililer tarafından işlenen cinayetler artmıştır.
- 3) 2005 yılı ile karşılaştırıldığında 2015 yılında geleneksel namus cinayetlerinde öne çıkan birinci derecede (baba, kardeş) ve ikinci derecede (kayınpeder, kayınbirader ve ötekiler) akrabaların işlediği cinayetler azalmıştır.
- 4) 2005 yılı ile karşılaştırıldığında 2015 yılında kadınlar tarafından eşleri veya sevgililerine yönelik cinayetlerde artış tespit edilmiştir.
- 5) 2005 yılı ile karşılaştırıldığında 2015'de erkek intiharları artmıştır. İntiharlar genelde cinayet sonrası gerçekleşmektedir.
- 6) 2005 yılı ile karşılaştırıldığında 2015'de kadına yönelik şiddet ve bu bağlamda işlenen namus ve şeref cinayetleri hem yerleşim hem de coğrafik olarak Türkiye'nin her tarafında daha yaygın bir olguya dönüşmüştür.
- 7) 2005 yılı ile karşılaştırıldığında 2015'de geleneksel namus cinayetlerinin yoğun yaşandığı Doğu ve Güneydoğu veya bu bölgeden gelme insanların işledikleri namus cinayetlerinde azalma söz konusudur.

Sonuç

Kadına yönelik şiddet genel olarak üç ana grupta değerlendirilebilir. Birinci grup, namus ve şeref kültürünün hakim olduğu ve kadının cinsel davranışı üzerinden bu kavramların içerik kazandığı şiddeti kapsamaktadır. Örneğin, evlilik öncesi ilişki yaşayan kız çocuğuna (veya onunla alakalı erkeğe) baba veya diğer erkek akrabalar tarafından uygulanan şiddet; evlilik dışı doğan çocuğunu öldüren kadın; veya boşanmış bir kadının yaşadığı yeni ilişkiden dolayı oğlu veya akrabaları tarafından öldürülmesi bu grubun en tipik cinayetlerindedir. İkinci grup şiddet ise doğrudan namus

ve şeref ahlakına ait kültürlerle sınırlı değildir. Dünyanın her tarafında varolan erkek şiddeti burada da sözkonusu olup, kadın veya erkeği hedefleyebilir. Bu tür cinayetler “crime passion” (tutku/ihtiras cinayeti) olarak adlandırılmaktadır. Şüphe, kıskançlık veya evlilik dışı bir ilişkiden (zina) dolayı eşini öldüren koca; yada kıskançlık veya terk edilmiş olmaktan dolayı sevgilisini öldüren erkek cinayetleri bu gruba girmektedir. Elbette bu tür cinayetleri yalnızca tutku psikolojisiyle açıklamak eksik olacaktır; namus ve şeref ahlakının etkili olduğu yerlerde bu cinayetlerle daha sık karşılaşmak muhtemeldir. Üçüncü gruba ağırlıklı olarak patolojik vakalar girmektedir. Burada ise, çoğunlukla, boşanma sonrası eski eşinin peşini bırakmayan ve kimi zaman onunla birlikte hedefine akrabalarını da dahil eden erkek cinayetleri söz konusudur. Bazen toplu cinayetlere dönüşen bu tür vakalar da yalnızca namus ve şeref ahlakının etkin olduğu kültürlerle sınırlı değildir.

Bu makalede işlenen veriler -her ne kadar yapılan karşılaştırmalar kısa dönemleri kapsamış olsa da- Türkiye’de 2000’li yıllarda kadına yönelik gerçekleştirilen cinayetlerde belirli dönüşümlerin yaşandığına işaret etmektedirler. 2005, 2011 ve 2015 yılları için aktarılan rakamlar, kadın cinayetlerinde birden fazla açıdan geleneksel namus cinayetlerinin payının düştüğünü gösteriyor. Başka bir deyişle, Türkiye’de yaygın adıyla “namus cinayetleri”, “Doğu ve Güneydoğu” kökenli kişilerce işlenen cinayetler olmaktan çıkıp, “kadın cinayetleri” adı altında tüm Türkiye’ye ait bir fenomene dönüşümü yaşamaktadır. Geleneksel namus cinayetleri sayısının düşüşüne karşın, dünyanın her tarafında değişik orantılarda varolan ve “crime passion” olarak adlandırılan şiddetin arttığına tanıklık etmekteyiz. Erkek kardeş, amca veya babanın zanlı olduğu cinayetlerin azalması; sevgili, eş ve birlikte yaşamın farklı biçimleriyle (nikahsız birliktelik, gizli aşk gibi) ilişki sürdüren kişilerin işlediği cinayetlerin sayısındaki artış bunun bir ifadesidir. Üstelik bu Türkiye’nin her tarafında -özellikle son gruptaki ilişkilerin daha fazla yaşandığı Batı illerinde- karşılaşılan bir olguya dönüşmüştür. Geleneksel namus cinayetlerinin yerini tutku cinayetlerindeki artış fazlasıyla doldurmaktadır.²⁴

Namus cinayetlerinde sosyal çevre cinayet öncesinde ve sonrasında cinayeti onaylayarak varlığını hissettiren, 2015 yılı Türkiye’inde karşılaştığımız şiddet türünde sosyal çevrenin cinayet öncesi veya sonrası etkisi oldukça azalmıştır. Cinayeti işleyen eş, sevgili, eski eş veya gizli aşık genelde bunu kıskançlık, tutku veya reddedilme psikolojisiyle işliyor. Sosyal çevrenin cinayetlere verdiği desteğin azalmasının bir nedeni de buradaki değişim olmalıdır. Belki bu yüzden de cinayet sonrası zanlı intiharlarıyla daha fazla karşılaşılmaktadır.

Namus ahlakı her ne kadar kadın açısından keskin cinsel davranış sınırları belirlese de, bu ahlakı ayakta tutan sosyolojik yapılar bazı koşullarda şiddeti engelleyen bir işlev de yerine getirebiliyordu. Oysa günümüzde şehirleşmenin yapısal bir hal almış olması ve sosyal ilişkilerin zayıflamasıyla bu “koruyucu” güç de azalmaktadır. Koca veya sevgilinin insafına terk edilmiş bir kadının sığınabileceği kurumlar henüz istenilen işlevi yerine getirememektedirler. Bu açıdan bakıldığında, kırsal kesimde artan kadına yönelik yeni tip şiddet nasıl değerlendirilmelidir? Bir zamanlar köylerden kentlere taşınan geleneksel şiddet, şimdi yeni formlarıyla şehirlerden köylere mi dönüyor? Ve bu yeni şiddet biçimlerine karşı kırsalın önleyici, koruyucu mekanizmaları neden çalışmıyor? Bu sorulara cevap ararken geleneksel cinayetlerin sosyal boyutlarıyla, tutku cinayetlerinin bireysel psikolojik boyutunu gözardı etmeden değerlendirmek gerekmektedir.

Buraya kadar yapılan tespitlerden çıkarak cevap aranması gereken önemli sorulardan birisi de şudur: kadına yönelik şiddet artarken, geleneksel namus cinayetlerinin oranı neden düşüş göstermektedir? Bu bağlamda, 2000’li yıllarda işlenen kadın cinayetleri ile toplumsal siyaset arasındaki ilişkiyi es geçemeyiz. Doğu ve Güneydoğu kökenli kişilerce işlenen geleneksel namus cinayetlerinin azalmasına yönelik 2002 yılından itibaren iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) özel bir girişimine tanıklık edilmedi. Hem meclis, hem de farklı idari birimlerin çabaları ve konuya yaklaşımları her ne kadar sorunun aciliyeti konusunda bir ilgi artışını ifade ediyorsa da, bu çabaların ne kadarının iyi niyetin ötesinde sonuç alıcı girişimlere dönüştürüldüğü tartışmalıdır. Bu açıdan belki yapılabilecek en somut girişim, tehdit altında olan kadınları koruma altına almak olsa da, bu konuda da epey bir yetmezlik söz konusu olduğu kadın örgütleri tarafından halen ifade edilmektedir.²⁵ Bu yüzden, geleneksel namus cinayetleri sayısında tespit edilen azalma büyük olasılıkla Kürt toplumun yaşadığı dönüşümle ilişkilendirilebilir. Burada kadını koruma

konusunda bir bilinç ifade eden kurumlar ve siyasi hareketlerin ne derecede doğrudan veya dolaylı etkili olduğu ayrıca irdelenmelidir.

Dolayısıyla, bir bütün olarak AKP dönemi ele alındığında kadına yönelik şiddetin “yüzde 1400” arttığı söylemi, her ne kadar bu partinin Adalet Bakanlığı verilerinden çıkılarak yapılmış olsa da, sorunludur. Bunun yerine, geçen son on yılı aşkın süre boyunca geleneksel namus cinayetlerinin azaldığını, buna karşın kadına yönelik “yeni” tip şiddetin yaygınlaştığı ve arttığını gösteren güçlü emareler vardır. Yeni tip şiddetin ise ne ölçüde AKP siyasetiyle alakalı olduğu daha gerçekçi verilerden çıkararak ve yereldeki gelişmeleri esas alarak araştırılmalıdır. Sorunun sürpriz ve beklentilerin aksine sonuçlar ve tartışmalara gebe olduğu açıktır.

- ¹ Bu makale 2003 yılında “*Şeref, Kimlik ve Cinayet: Namus Cinayetleri Üzerine Bir Araştırma*” ismiyle yayınladığım kitap sonrası, dönem dönem takip ettiğim cinayet verilerinin analizine dayanmaktadır. Bu verilerden çıkarttığım sonuçların okura sunulması, kadına yönelik şiddete dair süregiden tartışmalara bir katkı sunacağı beklentisiyle gerçekleşmiştir.
- ² Bkz. Hürriyet, 5 şubat 2005.
- ³ Basın ve namus cinayetleri ilişkisi hakkında bir değerlendirme için bkz. İnci (2013).
- ⁴ Bu yaklaşım 2015 yılında Meclis Komisyon raporlarında da ifade edilmiştir: “Yasal sürecin iyi işlememesinden mi, toplumsal eğitimin yeterince yapılamamasından mı, ekonomik sıkıntıların bireyler üzerindeki baskılarından mı, şiddet mağdurlarının korunamamasından mı, yasalarımızın yeterli kadar yaptırım gücüne sahip olamamasından mı, yanlış dini ve toplumsal değerler mi, kültürel dejenerasyon mu, çok yönlü araştırılmalıdır.” (TBMM, 2015, s. XXV ve s. XXVI)
- ⁵ Örnek için bkz. 18 Haziran 2015 yılının Birgün gazetesinde “AKP zihniyetinin kadına bakışı: 12 yılda kim, ne dedi?” başlığıyla yayınlanan yazıda dillendirilen şu saptama gösterilebilir: “12 yıldır kadınlarla ilgili tüm söylemlerinde cinsiyetçi dilinden taviz vermeyen AKP ve yandaşlarının kadınlara saldırmaktan vazgeçmediği Türkiye’de, kadın cinayetleri son yedi yılda %1400 arttı.”
- ⁶ Bkz. <http://w3.unece.org/PXWeb/en>
- ⁷ Bkz. <http://bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>
- ⁸ Bkz. T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, s. 3
- ⁹ Bağlı'ya göre cinayetlere dair rakamlar arasındaki farklılık, ilgili kurumlar arasında koordinasyon eksikliğinden kaynaklanmaktadır (s. 38); Bu sorunsallığa dair bir değerlendirme için bkz. Göker.
- ¹⁰ Bkz. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics, 'File:Homicides recorded by the police, 2002–12 YB14.png.'
- ¹¹ 2005 yılına ait gazete başlıkları bile cinayetlerdeki aile rolünü göstermeye yetmektedir. Bu yıla ait veriler, Milliyet, Hürriyet ve Radikal gazetelerinin internet sayfalarından alınmıştır: ‘Evrimin ailesi affetmedi’, Hürriyet, 5.2.2005; ‘Kocasını kardeşine dövdüren kadın hakim önünde’, Milliyet, 22.2.2005; ‘Kızına arkadaşlık teklif eden üniversiteli gence kurşun yağdırdı’, 6.3.2005; ‘Nuran’a mezarda bile rahat yok’, Hürriyet, 7.3.2005; ‘Sinemada elle taciz kurşunu’, Hürriyet, 7.3.2005; ‘Kız kardeşe bekaret bıçağı’, Radikal, 7.3.2005; ‘Namus için ablasını vurdu’, Milliyet, 28.3.2005; ‘Bir kurşun sevgiliye bir kurşun kendine’, Hürriyet, 29.3.2005; ‘Son nefesinde katilinin ismini söyledi’, Milliyet, 19.3.2005; ‘Erkeklik gururuna 13 yıl hapis’, Milliyet, 9.4.2005; ‘Acıyla sonuçlanan berdelde kan durmadı’, Milliyet, 17.4.2005; ‘Dansözlük yapan eşini öldürdü, çocuklar ortada kaldı’, Milliyet, 19.4.2005; ‘Yemeği geç yapan eşini bıçakladı’, Hürriyet, 21.4.2005; ‘Kızını tehditle isteyen öldürdü’, Milliyet, 21.4.2005; ‘Kızı eve dönünce katliam yaptı’, Hürriyet, 21.4.2005; ‘İbret için 15 yaşındaki gelinin burnunu kestiler’, Hürriyet, 3.5.2005; ‘Adana’da başlık parası cinayeti’, Hürriyet, 3.5.2005; ‘Yine namus cinayeti’, radikal, 4.5.2005; ‘Annesini bıçakla yaraldı’, Radikal, 4.5.2005; ‘Elle sarkıntılık ve ilişki teklif etmiş, öldürdüm’, Milliyet, 5. 5.2005; ‘Nişanlısını otel odasında bastı, kurşunlandı’, Milliyet, 5.5.2005; ‘Bebeğini boğan anneye tahliye’, Hürriyet, 6.5.2005; ‘Abi dehşet saçtı: 2 ölü’, Hürriyet, 10.5.2005; ‘Utanc davasında tutuklu kalmadı’, Hürriyet, 10.5.2005; ‘Boşanmak isteyen kocasını adliyede öldürdü’, Milliyet, 10.5.2005; ‘Şanlıurfa’da berdel cinayeti’, Milliyet, 11.5.2005; ‘Yengesini göz kırıp kucaklayan adamı öldürdü’, Milliyet, 11.5.2005; ‘Daimi ile Zeynep’in aşkına kurşun karıştı’, Hürriyet, 13.5.2005; ‘Anneye canlı yayın kurşunu’, Radikal, 19.5.2005; ‘Hamile karımı töre uğruna öldürdüler’, Hürriyet, 19.5.2005; ‘Damat dehşet saçtı:3 ölü, 1 yaralı’, Milliyet, 21.5.2005; ‘3.5 aylık kocasına kurşun yağdırdı’, Milliyet, 23.5.2005
- ¹² 2011 verileri Sabah gazetesinden alınmıştır: ‘Hastane koridorunda cinayet’, 02.05.2011; ‘Ayrılmak istemeyen sevgilisini öldürdü’ 04.05.2011; ‘Göz göre göre çifte cinayet’ 08.05.2011; ‘Kıskançlık yüzünden bıçaklandı’, 09.05.2011; ‘Kocasını av tüfeğiyle öldürdü’, 11.05.2011; ‘Manisa’da ‘yasak aşk’ pususu’, 11.05.2011; ‘Kıskançlık yüzünden eşini boğdu’ 11.05.2011; ‘Ayrılmak isteyince canından oldu’, 13.05.2011; ‘Sevgilisini sırtından bıçakladı’, 15.05.2011; ‘Karısını öldürüp intihar etti’, 19.05.2011; ‘Amca ile yeğenine kurşun yağmuru’, 20.05.2011; ‘Hapisten çıkıp eşini öldürdü’, 21.05.2011; ‘İntihar mı, cinayet mi?’, 22.05.2011; ‘Eve geç gelen eşini kürekle dövdü’, 23.05.2011; ‘Kızını taciz eden genci bıçakladı’, 24.05.2011; ‘Namus bekçisi’ cinayet işledi’, 24.05.2011; ‘Eşine ilişki teklif edenini öldürdü’, 25.05.2011; ‘Önce eşini sonra kendini öldürdü’, 26.05.2011; ‘Sebebi duyanları isyan ettirdi’, 28.05.2011; ‘Hatay’da iki sevgili ölü bulundu’, 31.05.2011; ‘Kayıp kadın, kocası tarafından öldürülmüş’, 01.06.2011; ‘Pastanede kıskançlık cinayeti’, 01.06.2011; ‘Sokak ortasında kurşun yağmuru’, 03.06.2011; ‘Kavga kanlı bitti’, 06.06.2011; ‘Bacağı kesilince terk eden eşine kurşun yağdırdı’, 07.06.2011; ‘Dolmuşta dehşet anları’, 09.06.2011; ‘Damat dehşet saçtı’, 09.06.2011; ‘Sevgilisini, kızını ve kendisini’, 10.06.2011; ‘Evlî adam hamile sevgilisini öldürdü’, 10.06.2011; ‘Aşkını reddeden kadını ve kendisini öldürdü’, 11.06.2011; ‘Yasak aşk yaşadığı komşusu ile kızını öldürüp, canına kıydı’, 11.06.2011; ‘Kızını erkekle gören baba katil oldu’, 12.06.2011.
- ¹³ 2015 yılı verileri için bkz: ‘Nazillili Funda Muğla’da öldürüldü’, www.aydindenge.com.tr, 1 Haziran 2015; ‘Tire’de cinayet: Öfkeli Koca Dehşet Saçtı’, www.habertire.com, 1 Haziran 2015; ‘Sevgilisiyle birlikte kocasını öldürdü’, www.haberay.net, 04 Haziran 2015; ‘Birhanede Çalışıyordu’, Sabah, 11 Haziran 2015; ‘17 Yaşındaki Kızına 5 Kurşun Sıktı’, www.ajans01.com, 12 Haziran 2015; ‘Katil Zanlısı Böyle Yakalandı’, Milliyet, 14 Haziran 2015; ‘Katil zanlısı koca teslim oldu’, www.corumhaber.net, 14 Haziran 2015; ‘İzmir’de 17 yaşındaki M.H.İ öldürüldü’, www.haberturk.com, 16 Haziran 2015; ‘2 çocuk annesi eşini öldürdü’, www.nnhaber.com, 18 Haziran 2015; ‘Yine Kadın Cinayeti! Kayıp Cansu, Tecavüze Uğramış, Sonra Dereye Atılmış’, www.haberler.com, 18 Haziran 2015;

'Eğlence merkezinde cinayet', www.gaziantep27.net, 18 Haziran 2015; 'Konya'da Korkunç Cinayet', www.konyahaber.com, 19 Haziran 2015; 'Polise şikayet edince öldürüldü', www.gazette.com.tr, 21 Haziran 2015; 'Karaman'da boşanan koca katliam yaptı, cinnet getiren kişi 5 kişiyi katletti', www.anahaberim.com, 26 Haziran 2015; 'Polise şikayet edince öldürüldü', www.gazette.com.tr, 21 Haziran 2015; '6 çocuk annesi kadının yaptıkları kan dondurdu', www.gazetevahdet.com, 26 Haziran 2015; 'Kal'de Esrareniz Cinayet', www.haberdenizli.com, 30 Haziran 2015; 'Eşi ve Yanında Bulunan Şahsı Tüfikle Öldürdü', www.niksardanishmend.com, 1 Temmuz 2015; 'Diyarbakır'da namus cinayeti', www.haberturk.com, 2 Temmuz 2015; 'Bilecik' te Kadın Cinayeti Vukusu Hortladı! Eşini Sonra Kendini Öldürdü!', www.serhadhaber.com, 6 Temmuz 2015; 'Üç Kadının Öldüğü Olayda Planlı Cinayet İddiası', www.haberler.com, 13 Temmuz 2015; 'Tekirdağ'da cinayet: Birlikte yaşadığı kişi tarafından boynundan bıçaklanan kadın hayatını kaybetti', www.haber7.com, 14 Temmuz 2015; 'Dehşete Düşüren Kadın Cinayetinin Zanlısı Tutuklandı', www.aydin24haber.com, 15 Temmuz 2015; 'Kocamı öldürdüm, gelin beni teslim alın', www.t24.com.tr, 16 Temmuz 2015; 'Afyonkarahisar'da Kadın Cinayeti', Milliyet, 17 Temmuz 2015; 'Arkadaşları Korkunç Şekilde Öldürüldü', Milliyet., 18 temmuz 2015; 'İzmir'de Kandonduran Kadın Cinayeti', Milliyet, 19 Temmuz 2015; '21 Yaşındaki Kadın, Birlikte Yaşadığı Adamı Vurup Öldürdü', www.haberler.com, 23 Temmuz 2015; 'İzmir Konak'ta Kadın Cinayeti', www.anahaberim.com, 27 Temmuz 2015; 'Sivrice'de cinayet', www.kanal23.com, 28 Temmuz 2015; 'Keçiören'de Eşini Öldüren Zanlı Yakalandı', www.iha.com.tr, 29 Temmuz 2015; 'Karımı kullandım' deyince..', www.egehaber.com, 30 Temmuz 2015; 'Giresun'da Kadın Cinayeti', www.anahaberim.com, 31 Temmuz 2015.

14 2000-2006 yılları için Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen bir çalışmaya göre bu yıllarda “töre” cinayeti adı altında kategorize edilen cinayetlerde toplam 1190 kişi öldürülmüştür; bunlardan 710'u erkek (%60), 480'i ise kadındı (%40) (Bkz. TBMM (2006), s. 112-132; özet için bkz. Durukan); Öztürk'ün Mardin Cezaevi'nde 9 namus cinayeti mahkumuyla yaptığı çalışmada da, bu mahkumların cinayetlerinde görülen toplam 12 ölümden 7'si erkek, 5'i kadındır. (s. 129).

15 26 Haziran 2015, www.gazetevahdet.com.

16 17 Temmuz 2015, Milliyet.

17 Bağlı'nın 2008 yılında yayınladığı çalışmasında da 190 tutuklu kişi ile yapılan mülakatda, sevgili cinayeti işleyenlerin sayısı oldukça düşüktür. Bu kişilerin ortalama 4 yıl gibi bir süre hapsede yattıkları gözönünde tutulduğunda, bu veri, 2005 öncesi için önemli bir bilgi aktarmaktadır. (s. 50, 56)

18 Bunu destekleyen başka bir veri de zanlıların yaşlarıdır. 2005 yılında en genç erkek zanlı 13 iken bu, 2011 yılında 20 ve 2015 yılında 25 olmuştur. 2005 yılında 13 yaşındaki zanlı muhtemelen aile kararıyla annesini “namusuzluk yapmaktan dolayı” bıçaklayan erkek çocuktur. 2015 yılındaki en genç iki erkek zanlı 25 yaşındadır: bunlardan birisi, yeni bir ilişki yaşayan bir kadının eski sevgilisini hedef seçmiş; diğer zanlı ise, “kız meselesi” yüzünden çıkan bir kavgada bir başka erkeği öldürmüştür. 2015 yılında zanlı kadınlardan en gencinin boşanmış ve Eskişehir'de yaşamaktadır. 21 yaşındaki kadın, yeni sevgilisini vurmuştur.

19 Benzer bir sonuç, 2008-2013 yılları için verileri değerlendiren Çetin tarafından da verilmektedir. Ona göre bu yıllarda işlenen cinayetlerin çok büyük bölümü, ayrılık/boşanma, kadının kendi hayatına dair karar alması, kıskançlık, işsizlik ve reddetme motifleriyle işlenmiştir. Çetin namus motifinin düşük oluşunu, kategorileştirme sorunu olarak değerlendirmektedir (s. 13). Namus cinayeti olarak yalnız töre cinayeti (ailenin de dahil olduğu) kast ediliyorsa da bu düşüş, burada yapılan tespitler için önemli bir göstergedir.

20 26 Haziran 2015, www.anahaberim.com

21 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051>; http://www.bosanma.com.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=90&Itemid=101281 ve <http://aa.com.tr/tr/yasam/bosanma-orani-son-10-yilda-artti/169614>. Burada bizzat evliliklerin sonlandırılmasına dair aktarılan veriler kadar, hangi bölgelerde ve sosyal tabakalarda bu girişimlerin daha fazla şiddete dönüştüğüne bakmak gerekmektedir.

22 2006 yılında yayınlanan ve önceki 5 yılı kapsayan Emniyet Müdürlüğü raporunda da bu genel tablo tasdik edilmektedir. Rapora göre, namus cinayeti işleyen şüphelilerin %45'inin doğum yeri Doğu ve Güneydoğu'dur (Bkz. Durukan).

23 2000'li yıllarda Doğu illerinde yaşanan cinayet rakamlarının düşük oluşunda, intihar vakalarının ne derecede etkili olduğunu belirlemek mümkün olmamıştır. Türkiye'de intihar rakamları 2000'li yıllar boyunca artış göstermiştir. Fakat bu artış Doğu illerinden kaynaklı değildir. Ayrıca intihar artışlarında erkek payı kadınlara oranla çok daha fazladır. 2002 yılında 2301 intihar vakasından 1392'si erkek 909'u kadın iken; 2014 yılında 3065 vakadan 2276'sı erkek 789'u kadındır (bkz. www.tuik.gov.tr).

24 2005 yılında ceza hukukunda yapılan kimi düzenlemelerle kavramların tanımlanmasında bir farklılığa gidilmiştir. Buna göre töre cinayetleri, ailelerin veya sosyal çevrenin rolü ile; namus cinayetleri ise bireysel motiflerle işlenmektedir. Ecevitoglu (s. 367) bu ayrışımı şöyle yorumluyor: “Bu söylem, töreyi anlamlandırma ve töre cinayetleri ile namus cinayetleri arasındaki kavramsal ilişkiyi çözümleme girişiminden türememiş, özelde Kürt sorununa, genelde de Türk modernleşmesine ilişkin belirli bir anlayışın temellendirilmesi çerçevesinde ortaya çıkmıştır.”

25 Yalnızca kadın örgütleri değil, 2008 yılında Başbakanlığa bağlı İnsan Hakları Başkanlığı'nın yayınladığı raporda da bu ifade edilmektedir: “Kadın sığınma evlerinin –ki günümüzdeki sayısı 44 tanedir- hem sayı hem de nitelik açısından geliştirilmesi, töre ve namus cinayetleriyle mücadelede ve kadına karşı şiddetin önlenmesinde daha etkin ve somut çözümlerin üretilmesinde önemli bir araç olacaktır.” (s. 10)

KAYNAKLAR

Bağlı, M. (2008), *Töre ve Namus Adına Cinayet İşleyen Suçlu ve Zanlıların Sahip Oldukları Toplumsal Değer Yapıları, Aile İlişkileri ve Kişilik Özellikleri ile Bunların Sosyoekonomik Analizine İlişkin Bir Araştırma*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.

Çetin, İ. (2014), "Gelenek ve Modernite Arasında Türkiye'de Son Dönem Kadın Cinayetleri", *Sosyoloji Dergisi/Journal of Sociology*, sayı: 30.

Durukan, A. (2006), 'Emniyetten 15 İlin Töre Cinayeti Haritası', <http://bianet.org/bianet/kadin/84087-emniyetten-15-ilin-tore-cinayeti-haritasi>.

Ecevitoglu, P. (2012), *Namus, Töre ve İktidar: Kadının Çıplak Hayat Olarak Kuruluşu*, Ankara: Dipnot.

Göker, E. (2013), "Kadın cinayetleri ve “veriye dayalı” siyaset", <http://istifhanem.com/2013/03/30/kadincinayetleri/>

İnci, Ü. H. (2013), 'Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi', *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi (Journal of History Culture and Art Research)*, vol. 2, no. 3.

Öztürk, M. (2013), 'Namusunu Kanla Temizleyenler; 9 Mardin Cezaevi'nde Namus Davası Nedeniyle Yatan Mahkumlar üzerine Bir Araştırma', *Sosyal Politika Çalışmaları*, yıl: 13, cilt: 7, sayı: 30 Ocak-Haziran.

TBMM (2006), *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasanın 98 inci, İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergeleri ve (10/148, 182, 187, 284, 285) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Gn. Müdürlüğü.

T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (2008), *2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu*, Ankara.

TBMM (2015), *Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, 1. Cilt, Ankara: tbmm.gov.tr